

Nadat mr Oud voor de radio had verklaard, dat het verkeerd was, te zeggen dat politiek en godsdienst niets met elkaar te maken hebben, haastte hij zich hierbij te voegen, dat niettemin personen van verschillend godsdienstig geloof best dezelfde politieke verlangens konden hebben. Voor degenen, die te goeder trouw nog niet vermoeden wat zulks uit den mond van mr Oud beteekent, zij nog vermeld, dat mr Oud eindigde met de verklaring van een orthodoxen Jood aan te halen, die gezegd zou hebben, dat hij in politiek opzicht een Christen was. (Het schijnt dat deze Jood in de meening heeft verkeerd, dat het Koningschap van Christus geen essentieel element in de christelijke politiek behoeft te beteekenen.) In ieder geval lag deze verklaring — zoo vervolgde mr Oud met instemming — geheel in de lijn van Thorbecke's Christendom boven geloofsverdeeldheid. Naar aanleiding van het ontwerp-program Stikker—Oud, verscheen in de Nw. Courant (Vrijh.) een serie fundamentele artikelen, waarin gezegd werd, dat uitgangspunt bij de beschouwingen was geweest, dat Nederland een „christelijke natie“ was, doch dat dit „christelijk zijn“ niet bepaald werd door „kerkelijke groepen“ of „bepaalde kerkelijke confessies“, doch dat hierbij ook een bindend element aanwezig is, dat wordt aanvaard door „algemeen religieuze“, en „zelfs door hen, die zich in zekere mate agnostici achten“.¹⁾

Het positieve element van de uiteenzettingen van zoowel mr Stikker als van mr Oud betrof weer een lofrede op de „vrijheid“. Waarop die „vrijheid“ echter is gericht, is niet te ontwarren. Mr Stikker verklaarde, dat hij zou verdedigen „de vrijheid van den mensch, die naar zijn aard bestemd is om in de gemeenschap in vrijheid te leven“. En mr Oud verklaarde, dat „de gebondenheid in de gemeenschap aan de vrijheid van anderen is de onmisbare voorwaarde, om de vrijheid te genieten“. De beteekenis van deze „vrijheid“ is al even duister als de „sovereiniteit in eigen kring“, waarop men zich soms wil beroepen.

Toch is het niet nodig, zijn liefde voor de vrijheid in zulk een waas van geheimzinnigheid, die de niet-ingewijde niet kan begrijpen, te hullen. De H. Schrift toont duidelijk, dat ledere vrijheid slechts voortkomt uit het gebonden zijn aan God of gezocht wordt in het gebonden zijn aan de ongerechtigheid. Paulus teekent de vrijgemaakten der zonde als dienstknechten der gerechtigheid, en omgekeerd ook hen die zich vrijgemaakt hebben van de gerechtigheid als dienstknechten der zonde (Rom. VI, 18—20). Het was daarom wel duidelijk geweest, als de leiders van de nieuwe partij even precies hadden gezegd, wat zij met hun vrijheid wenschten te doen. Want wij vreezen nu eenmaal — en mr Oud zal zich hierover toch niet behoeven te verwonderen — dat de vrijheid die hij en zijn vrienden voorstaan, puur libertijnsch is. Vrijheidspartijen waren er al in den tijd van de Graeken, en predikten in de Renaissance van Italië en Vlaanderen het revolutionaire verzet. Maar met de Reformatie hadden die partijen niets te maken. Zij wenschten niet de vrijheid om in den Naam van Christus te blijven leven, maar wenschten rechten en voordeelen te verkrijgen, desnoods met geweld.²⁾

Na de Reformatie ging dit libertijnsche vrijheidsstreven, na een kortstondig bondgenootschap tegen Rome, zelfs antithetisch tegen de Reformatie optreden. Het was de oligarchie van Johan de Witt, die zich Vrijheidspartij noemde.³⁾ De Wittiaansche publicist Pieter de la Court (op wien de scribent uit de Nw. Crt. zich weer beroept), schrijver van *Interest van Holland ofte gronden van Holland's welvaren*, wees op den samenhang tusschen de consciëntievrijheid en de vrijheid om naar eigen inzicht den kost te verdienen. Ten slotte trok Adam Smith, de vader der liberale economie, de lijn door, en poneerde den bekenden regel: De mensch zoekt zijn eigenbelang, ieder kent zijn eigenbelang het best, en ieder kan zijn eigenbelang het best op zijn eigen wijze nastreven.⁴⁾ Daarmee kon de bleek abstractie van den *homo economicus*⁵⁾ zijn intrede doen, en eerst de economie, daarna de politiek beheerschen.

Voor deze libertijnsche vrijheid, die meer en meer het kenmerk van de Westersche samenleving wordt, n.l. de vrijheid om te genieten, hebben wij weinig waardeering. Zij blijft ons volk uitleveren aan pretjes en verzetjes, maar van een roep om te arbeiden in dienst van God, waardoor ons volk opnieuw zou kunnen worden gestaald, is geen sprake.

Daarom verbaast het ons, dat mr Stikker en mr Oud in de antirevolutionaire pers zoo'n vriendelijk commentaar kregen. „Trouw“ gaf van de oprichtingsvergadering van de nieuwe partij een verslag met een

kop van drie kolommen op blz. 2; de Nieuwe Courant gaf slechts een twekolomskop op blz. 1, terwijl de Nederlander (die thans onder Lunshof staat) met een korte mededeeling van enkele regels volstond. Merkwaardig was ook, dat het uitvoerige Trouw-verslag het belangrijkste had weggelaten, de verklaring van mr Stikker n.l., dat ook „tal van kerkelijke menschen“ tot zijn nieuwe partij waren toegetreden. Het zou werkelijk interessant zijn, te weten, wie deze „kerkelijke menschen“ waren. Maar het is wel te verstaan, als men juist zoo opgetogen over de interkerkelijkheid van de politiek heeft getuigd, dat verschillende trouwe volgelingen nu ook den volgende stap doen en de „Christendom boven geloofsverdeeldheid“ politiek van Thorbecke gaan aanhangen.

De critiek in „Trouw“ was zeer mild, in tegenstelling met de critiek in „De Nederlander“, die overvloedig was.⁶⁾ De kroon werd echter gespannen door mr Jonker in „Nieuw Nederland“, die zoo opgetogen was over het beweerde christelijke karakter van de nieuwe partij, dat hij verklaarde dat een samenwerking van de partij Stikker-Oud met „de beide orthodox-protestantsche partijen“ nu te meer mogelijk, „ja zelfs geboden“ is. En wel — „met erkenning en waardeering voor elkaar bij alle overeenstemming, toch ook verscheiden levensbeschouwing“. De toekomst wordt echter nog schooner, want: „Wanneer men zoo elkaar in geleidelijke samenwerking leert verstaan en waardeeren, kan tevens de begeerte groeien tot hechtere samenwerking“. De noodzaak hiertoe is er, reeds lang. Wil het protestantisme den invloed en de achtig behouden, waarop het door zijn grooten inhoud en historische betekenis voor ons volk — nog — recht heeft, dan zal het, zijn jammerlijke gedeeldheid als een zonde belevend, tot verantwoorde eenwording moeten komen.⁷⁾

Wij kunnen ons nu wel zoo ongeveer voorstellen, waar het met de eenheid naar toe gaat. Jammer, dat men in A.R. kringen de blijkbaar verouderde gewoonte van het geven van Schriftbewijs voor zijn stellingen heeft afgeleerd. Men zij gewaarschuwd! Het verschil tusschen synodaal en liberaal is slechts graduëel.

A. J. VERBRUGH.

- ¹⁾ Echter meer overvloedig dan schriftuurlijk.
²⁾ Nieuw Nederland, 30 Jan. 1948, 3. Spat. van mij.

NOG IETS OVER HET CONGRES.

De belangstelling voor het congres is ver boven alle verwachting groot.

Het aantal inschrijvingen nadert reeds de duizend. Dat is prachtig. Maar vergt zeer veel tijd en kracht voor de goede organisatie.

Daarom lette men vooral op het volgende:

1e. Verzending van referaten en toegangskaarten geschiedt alleen aan hen, die het inschrijvingsbedrag gireerden. Wie zich alleen per brief aanmeldde hoort en ontvangt dus niets.

2e. Voor logies correspondeere men uitsluitend met de Amersfoortsche Commissie, adres C. de Jong, Dollardstraat 136.

3e. Willen ook de leden van het Werk comité zich per giro opgeven? Ter vereenvoudiging van de administratie wordt alles van de girobiljetten af geadministreerd.

4e. Men denke er om, dat in verband met de plaatsruimte niemand zonder toegangskaart tot de vergaderingen kan worden toegelaten.

5e. Er zijn drie girobiljetten binnen gekomen waarvan de adresseering niet klopt. Het zijn die van: H. van Eeken, Radboudstr. 23, Kampen; E. Bosma, Zuiderweg 2, Kampen; J. van Milligen, Rotterdam. Willen deze heeren (?) hun precies adres opgeven aan den Heer J. Bos, Broederweg 15, Kampen?

Anna Mertens: „Voorspel“ — Baarn, Bosch & Keuning N.V. Prijs f2.50.

Zelden is een motto met meer recht gebruikt, dan Anna Mertens het deed, toen zij een couplet van Boukens' Liederen van Isoude aanhaalde:

Mijn handen beelden te vergaren
Al wat daar nog van mij verbleef.....

Deze kleine, mooie bundel gedichten, spreekt van een nameloos lijden om den geliefde, die ging. Voor haar bleef over de herinnering en krampachtig houdt zij die vast, als een schat, die zij zich nooit zal laten ontrooven.

Men zou deze liederen eentonig kunnen noemen, daar zij alle hetzelfde thema hebben; de stemmen echter zijn zeer gevarieerd. Haar taal is van een duistert gloed doortrokken, vol van ingehouden kracht, die soms uitbreekt in schrillen angst. Het doorgaans zacht golvend rythme, dat gelaten meedeint op het metrum, wordt dan heftig bewogen, om dan breed uit te vloeien in een verlossende gedachte.

Een zevental liederen opent den bundel, o.a. het mooie „Valse triste“ en „Sotto voce“. Een vijftal vertalingen besluit het. Ingebed tusschen deze eigen

verzen vol smart en de vertaalde klachten van hen, die eenzaam waren in hun leed, liggen de sonnetten. Hierin spreekt de dichteres het zuiverst haar bedoeling uit, misschien het best in sonnet XXI:

Wond, die ik draag, 'k bezweer u heel u niet.
Zij is iemand, die weigert getrouwt te worden; heftig verzet zij zich tegen het helende vergeten, zij vraagt om het zwaard dat door haar hart gaat, „dat mij beliet den sluimer en de lichte vreugde“; vechten wil ze, want als ze vlucht, is haar liefde den dood waard.

Deze houding is haar kracht, maar tevens haar zwakte. Haar vers wordt er geladen door, maar zij sluit zich bewust af van God en menschen. Het is jammer, dat een christelijke dichteres zoo weinig religieus zich uit. Dit zich vastklemmen aan eigen leed, het bijna wellustig koesteren der smart, heeft meer dan een trek gemeen met Feith's sentimentalisme, waarin het zuivere gevoel zich dreigt op te lossen in een pantheistische Weltschmerz.

Blijkbaar is de dichteres zich — gelukkig — bewust van dit gevaar. Haar paradoxale *k' a c h t*, dat den bundel opent, begint met: Heer, help mij, want er is geen nood..... en eindigt met de verzen:

Heer, zie mij aan in dezen nood:
Dit is de ellendigste aller zonden.
Dit de verschrikkelijkste dood:
Ik zoek mijn hart, tot Gij het hebt gevonden.

De titel *Voorspel* moge een profetie zijn in zoo verre, dat zij hierin heeft uitgezongen wat van haar hart moest, om haar ruimte te geven voor haar eigenlijke lied, waarin zij zich opent vertikaal en horizontaal, voor de menschen en bovenal voor God. Haar *Voorspel* doet veel verwachten, want Anna Mertens is stellig een dichteres; dat toonde haar welluidend *Voorspel*.

Einar Wallquist: „Ver van de grote weg“. — Baarn, Bosch & Keuning N.V. Geb. f4.90.

Dit boek is uit het Zweedsch vertaald, maar het is anders dan vroegere vertalingen, die moesten leven van de romantiek der verte. Ook hier oneindige sneeuwvelden, barre eenzaamheid, haast nooit betreden wouden, vreemde menschen en wonderlijke zeden. Want het verplaatst den lezer naar de Noordelijke provincie van Zweden, het gebied boven den poolcirkel, waar de Lappen wonen met hun rendieren. Het gaat echter niet over het romantische van dit oord van ijs en sneeuw, integendeel, de schrijver, arts in een quarantaine kamp hoog in het Noorden, vertelt hoe de natuur hem juist haast onoverkomelijke moeilijkheden in den weg legt bij het bezoeken van zijn patiënten. Haast, niet geheel onoverkomelijk, dank zij het vliegtuig dat dikwijls uitkomst bracht.

Hij weet gezellig, soms humoristisch te vertellen van de menschen met hun gebreken en kwalen, want hij is arts; maar ook van hun liefde voor anderen, hun medeleven met de vreemdelingen, die door den oorlog naar hun veilige woningen gedreven worden. In het neutrale Zweden, daar in de poolzone, vinden duizenden uit concentratiekampen ontvluchte stumper een gastvrij onthaal. Polen en Russen, Serven, Tsjechen, Belgen en Nederlanders door Hitler's waanzinnige deportatie-zucht uit hun land verdreven, ontmoeten elkaar als vrije mannen in Lapland, waarvan ze vroeger den naam nauwelijks kenden.

Onopgesmukte verhalen zijn het, die een apart beeld geven van de nameloze ellende, die de oorlog bracht over Europa. Een beeld niet van bloed en vuur, maar van erbarmen en christelijke naastenliefde. Eenvoudig, maar treffend zijn de verschillende verhalen beschreven, vol ontroering ook over de ontembare zucht naar het leven.

Vreugde en tragiek wisselen elkaar af bij den strijd om het leven in een land van doodsche eenzaamheid. Daarom is dit boek, dat toch grotendeels een oorlogsboek is, zoo geheel anders dan de meeste oorlogsliteratuur, omdat hier niet de haat, doch de liefde het hoofdmotief vormt.

Hoewel de schrijver gelegenheid te over had de lezers in een romantische sfeer te brengen, doet hij dit nergens. Het aantrekkelijke is juist de eenvoud waarmee hij de treffendste bijzonderheden vermeldt, de warme menselijkheid die hij opmerkt in dit land van barre kou. Het is een boek, dat met genoegen gelezen zal worden.

H. S.

Amice frater.

Het heeft mij verheugd, dat steeds weer op politieke vergaderingen der A.R. partij, inzonderheid tot de jongeren wordt gezegd: gij moet Groen bestudeeren.

Soms komt het mij voor, dat de ouderen het nog meer noodig hebben, zoodat wij wel mogen wenschen, dat er door heel de partij heen een vurige ijver moge komen voor de studie, vooral van de oude papieren der partij.

¹⁾ De radiorede dateert van 27 Jan. 1948 over den A.V.R.O.-zender. Geciteerd wordt de Nieuwe Courant, Den Haag, „Om het vrije staatsburgerschap“ III, 22—31 Dec. 1947.

²⁾ B.v. bij H. Brugmans, de Middeleeuwen, Wereldbibl., z.j., 158; J. Pirenne, Grands Courants de l'Hist., Universelle II, Neuchâtel, 1946, 181, 193.

³⁾ G. Groen v. Prinsterer, Gesch. v. h. Vad., I, 312, 318, 341.

⁴⁾ N. G. Pierson, Leerb. d. Staatshuishk., I, 19.

⁵⁾ Uitgangspunt van de liberale economie is de *homo economicus*, d.i. de mensch, die alleen zijn voordeel en genot zoekt. Zie b.v. H. W. C. Bordewijk, Grondbeg. Economie, Groningen, 1939, 14, 15. Ook op de staatsbeschouwing was dat van invloed. Ondubbelzinnig bij: C. A. Verryn Stuart, Grondbeg. Volkshuishk., Haarlem, 1939, 325; zie ook 23.

van hen.
nnetten.
r bedoe-

niet.
len; hef-
ij vraagt
t mij be-
n wil ze,
waard.
ns haar
maar zij
Het is
einig re-
gen leed,
eft meer
ntalisme,
lossen in

bewust
dat den
ant er is

vondem.

ijn in zoo
van haar
aar eigen-
l en hori-
od. Haar
i Mertens
welluidend

de grote
ming N.V.

aar het is
sten leven
oneindige
oit betref-
ke zeden.
erdelijkste
en poolcir-
lieren. Het
dit oord
er, arts in
len, vertelt
lijke moei-
n van zijn
lijk, dank
icht.
e vertellen
alen, want
r anderen.
s door den
en worden.
one, vinden
chte stum-
sen, Serven,
lier's waan-
reken, ont-
id, waarvan

apart beeld
rlog bracht
vuur, maar
Eenvoudig,
len beschre-
ucht naar

ij den strijd
enzaamheid.
een oorlogs-
ste oorlogs-
de liefhe

r had de le-
doet hij dit
nvoud waar-
ermeldt, de
dit land van
egen gelezen

H. S.

veer op poli-
onderheid tot
oen bestudee-
eren het nog
gen wenschen,
ge ijer moge
ude papieren

Dit werd mij duidelijk bij de lezing van het Febru-
ari-nummer van de „Nederlandsche Gedachten“. Zoo
noemde ook Groen zijn bekende orgaan. Het kan ech-
ter ook in een politieke partij zoo zijn, dat men met
den naam de zaak nog niet goed overneemt.

Het eerste stuk heeft tot titel: „Schouder aan
schouder“ en biedt ons het nu als juist gewaarmerkte
verslag van een van des heeren Schoutens redevoe-
ringen.

Het is een authentiek verslag en ik zeg dit, omdat
ik, hoe verliefd ook op de journalistiek, altijd een
beetje bang ben voor courantenverslagen. Ze laten
iemand soms het omgekeerde zeggen van wat hij
werkelijk zei.

Maar dit verslag is nu juist, hoezeer er soms iets in-
staat, dat beter andersom ware gesproken.

Want de heer Schouten verklaart zich homogeen
met datgene, wat prof. Diepenhorst den jongeren leert
omtrent de kerk. Met dezen geleerde meent hij, dat
„de Kerk in haar institutairen, of wil men, in haar
verschijningsvorm in de bijzondere ambten, de bedie-
ning van het Woord, Sacramenten en tucht niet ge-
roepen is actief op het terrein der staatkunde op te
treden“.

Zoo'n zinnetje doet ons nu zonneklaar zien hoever
de A.R. partij van het spoor der Reformatie, waar-
uit zij geboren is, en dat haar door Groen zoo zuiver
werd voorgeteekend, is afgeweken.

De onderscheiding: wezen en verschijning der kerk,
— het fundament van de z.g.n. pluriformiteit — ja,
daar zit Plato in of Kant, maar zeker niet de Refor-
matie en evenmin Groen.

Voorts zou het bijzondere ambt in de bediening van
Woord, Sacramenten en tucht, niet actief mogen op-
treden op het terrein — daar heeft men de gemeene
gratie — der staatkunde.

Wat noemt men actief optreden? De prediking
van het Woord is altijd actief, meer dan eenig ding.
En dat voor heel het leven, zal het goed zijn. Maar
wat de tucht in haar actief optreden betreft: be-
hoorde daar ook toe het optreden van een gerefor-
meerde synode tegen nationaal-socialist en christen-
democraat?

In die dagen van fellen strijd werd eens op een
onzer politieke vergaderingen de wensch geuit, dat
de partij zich wenden zou tot de kerkeraden der ge-
reformeerde kerken met het verzoek leden der Chris-
ten-democratische partij onder haar tucht te plaat-
sen. Ik heb mij daartegen toen aanstonds met kracht
verzet, want een politieke partij heeft de kerk haar
roeping inzake de tucht in bepaalde gevallen niet te
wijzen.

Heel iets anders zou zijn, als zulk een politieke
partij, uit de reformatie geboren, zag, dat de kerk
haar tucht algeheel bedierf: uitbende; wie trouw was
aan de Schrift, met blijdschap begroette, die de Schrift
loochende. Dat zag Groen, en daarom waarschuwde
hij en streed hij voor de afgescheidenen tegen een
godelooze kerkelijke hiërarchie.

En als nu een kerkeraad eener zich noemende ge-
reformeerde kerk mij als revolutionair en scheurmar-
ker uit zijn en mijn kerk werpt, krachtens de bekende
artikelen der kerkenorde, en ik word door den voor-
zitter van dien kerkeraad den volgende avond op
een vergadering der kiesvereniging als geestverwant
en zuiver antirevolutionair begroet, dan vraag ik, of
de liefde voor dien man, ja voor kerk en volk en va-
derland niet van mij eischt, dat ik hem zeg: ik wilde
toch wel even met U over die tucht spreken, en als hij
dan zegt: och lieve man, dat moet U niet zoo ernstig
nemen, is het dan niet, of alle fundamenten van het
leven wankelen?

Zoo ernstig nam Groen het verband van Kerk en
Staat.

Maar als ik dan daarna ten antwoord ontvang, in
tumult van woede, en in krachtig woord: dat komt
hier niet ter sprake..... hoe erg is het dan wel ge-
worden?

In de rede van den heer Schouten wordt gesproken
over „de kerk als zoodanig“ —; ik vraag: wat is
dat voor een ding?

Groen van Prinsterer kende zulke uitdrukkingen
niet.

Hij was tegen scheiding van Kerk en Staat; hij
pleitte alleen maar voor beider onafhankelijkheid en
zelfstandigheid.

Maar ook over beider nauwe samenwerking en, dat
kan samengaan, naar zijn oordeel, als men maar
eerst goed verstaat, welke roeping beide van Gods
wege ontvingen.

Hoe word ik nu getroffen, als ik na de lezing van
Groens werkje, van hetwelk ik in een vorigen brief
sprak, in de huidige „Nederlandsche Gedachten“ lees:
„de kerkzaak blijve buiten de politiek en dus blijve
ze er zeker buiten, als ze loopt over den uitleg van
bepaalde artikelen der confessie, Kerkenorde en wat
dies meer zij“.

Nu, er behoort, wat mij betreft, niets bij te komen,
het is zoo al meer dan genoeg.

Groen sprak nimmer over de A.-R. partij, of hij
gewaagde van de Reformatie en van de symbolen der
gereformeerde kerken.

Ook sprak hij veel over de kerkenorde der vade-
ren en getuigde voor zijn presbyteriaansche beginse-
len, die hij daaromtrent huldigde, omdat hij met al
zijn kracht opkwam tegen de hiërarchie van toen.

Hij nam het op voor de Afgescheidenen, al vond
hij de afscheiding prematuur, maar mijn plicht is,

zeide hij, in de kerk te blijven en als zij te strijden
voor de goede orde in de kerk en hij getuigde daar-
van in zijn politieke kamp.

Men hield hem voor, dat hij de religie mengde in
de politiek. Hij antwoordde: ik ken één principe, dat
mijn beginselen bepaalt zoo voor de Kerk als voor
den Staat.

En toen men hem er op wees, dat hij het zelfs op-
nam voor de Dordtsche leerregels en dat immers zoo
vreesselijke leerstuk der Uitverkiezing, deed hij twee-
erlei: hij verdedigde ook dit belijden der vaders, en
hij meende, dat dit voor zijn eeuw niet het Schibbo-
leth in de partijvorming behoefde te zijn.

Nu werd ons voorheen verteld, dat Groen moeite
had met dit leerstuk, en dat hij eerst op zijn sterf-
bed er den rijken troost in leerde vinden.

Het boekje, dat ik thans noemde, spreekt wel an-
ders.

Er waren er toen, die zeiden: de Bijbel als grond-
slag, dat is voldoende. Neen, zei Groen, want het is
een feit, dat die Bijbel tot steun voor allerlei dwalin-
gen wordt ingeroepen. Als gij meent daarmee te kun-
nen volstaan, loopt gij gevaar zelfs in het ongeloof
te vervallen. Neem de belijdenis weg, en gij hebt geen
kerk meer.

En, zoo vervolgde hij, hoe dankbaar moeten wij
zijn, dat onze vaders toen met zoo preciese scherpte
de belijdenis der Uitverkiezing hebben gehandhaafd,
want de strijd liep toen tegen pelagianen, socinianen,
arminianen. Het ging om het handhaven der vrije
genade.

Dat werd toen allerwege begrepen. De Dordtsche
synode was trouwens echt oecumenisch. Daar waren
de gereformeerde kerken uit verschillende landen
vertegenwoordigd.

Groen geeft dan verschillende bewijzen voor dit
zeggen.

En dan verklaart hij, dat wij dit belijden niet mo-
gen loochenen of schrappen uit de belijdenis — bldz.
20: il ne s'agit nullement disals-je, de nier cette
doctrine et de rayer de nos livres symboliques — het
gaat er om te letten op de realiteit van de actuele
situatie.

Deze belijdenis werd, naar hij voorts opmerkte, me-
nigmaal verkeerd begrepen en toegepast; en wie zou
dat kunnen ontkennen, die verleden en heden kent?

En nu meende hij, dat in zijn dagen deze belijdenis
in den geweldigen strijd der christenheid tegen de
revolutie niet op den voorgrond moest worden ge-
plaatst.

Wij kunnen er over spreken, of dit juist van hem
was gezien. Niet voor alles, zeker.

Toen men eenige jaren geleden een Calvinistenbond
wilde en daarin ook opnemen mannen als den bekend-
den Geneefsch predikant Choisy, werd terecht gezegd:
dat gaat niet. Daarop werd door dr. H. H. Kuiper opge-
merkt: Choisy loochent de uitverkiezing, maar Groen
aanvaardde die ook niet. En daarop heb ik toen ge-
antwoord: het verschil is zeer groot, want Choisy
zegt: de Schrift leert de uitverkiezing, maar ik aan-
vaard de Schrift in dat opzicht niet.

Hij was ethisch: Gods Woord in den Bijbel, en wat
besliste was het „geloof der gemeente“.

Maar daarvan moest Groen zeker niets hebben.

Uit dit alles blijkt nu overduidelijk — en als ik
ruimte had zou ik met heel het genoemde werkje van
Groen wel willen doorgaan — dat Groen de antirevo-
lutionaire partij als belijdenispartij kenmerkte, en zeer
zeker niet voldaan zou wezen, wanneer men zei: wel
scheiding van Kerk en Staat, maar niet van Staat en
Godsdienst. Want hij geloofde, dat de ware dienst des
Heeren onafscheidelijk verbonden is aan het belijden
en beleven der ware Kerk, de Kerk der Reformatie.

Hij kende niet de filosofische onderscheiding
van *w e z e n* en *v e r s c h i j n i n g*, hoeveel hij
ook van Plato hield.

Want hij kon van het liberalisme van zijn dagen
leeren, hoe gevaarlijk zulke onderscheiding zelfs was
voor den Staat. Heel de staatsvergoding van een
Thorbecke beruuste daarop.

In een artikel over de werkwijze der jongerenclubs
wordt in de „Nederlandsche Gedachten“ — van thans
gezegd: wij moeten naar de Schrift terug, en dan
wordt herinnerd aan Groens woord: Schrift en histo-
rie. Dit is niet volledig. Groen zei: naar de Schrift
terug, ja, zooals die door onze vaders werd beleden.
Schrift en belijdenis, fundament ook voor de anti-
revolutionaire, confessioneele, orthodoxe partij.

Teekenend voor de huidige situatie is voorts, dat
tot de jongerenclubs wordt gezegd: gij moet behan-
delen het onderwerp: Kerk en Staat. Dat onderwerp
moet geplaatst worden middenin de politieke belang-
stelling. Dit lijkt ons volkomen juist.

Maar dan moet het goed geschieden en eerlijk.

Het onderwerp staat in het centrum der politieke
belangstelling.

De heer Schouten spreekt er over en geeft zijn be-
lijden omtrent de kerk. En omtrent haar tucht. En
omtrent de kerkenorde.

En prof. Diepenhorst getuigt er van in zijn leer-
boekje voor de jongeren. En die jongeren zullen door
een bevoegde in deze zaak moeten worden onderwe-
zen. Maar hoe?

Wel, zij moeten leeren de roomsche en de luther-
sche opvatting, en kunnen spreken met de christelijke
leden van de partij van den arbeid. Ja ook met de
christelijk historischen en de staatkundig gerefor-
meerden. Ook moet bekeken wat Hoedemaker zegt, en

prof. van Ruler, de Barthiaan, en prof. Berkhof. Wat
een standpunten!

Alleen maar, wie zwijgen moeten, dat zijn wij vrij-
gemaakt.

Waarvan gezwezen moet worden, dat zijn, volgens
den heer Schouten bepaalde artikelen van de belijde-
nis der vaders.

De uitleg blijve er z e k e r buiten. Laat, zoo wordt
geroepen, nimmer toe, dat hieromtrent maar wordt
gerept.

Maar — gaat het dan nog aan om te spreken van
„Nederlandsche Gedachten“?

Met hartelijke groeten en heilbode, uw toegenegen
MARNIX.

De Van Teylingen moest maar overgaan
tot de Hervormde Kerk.

Via „Enschedesche Kerkbode“ krijg ik kennis van
wat De Van Teylingen, predikant bij de synodocra-
tische gemeenschap, heeft opgemerkt in het blad
„Eenigheid des Geloofs“. Da H. Meulink vertelt daar
het volgende van:

Onder de titel „Om de eenheid“ schrijven De van Tey-
lingen en Dr F. L. Bos elkander brieven. In brief IX
maakt Dr Bos nu een staat van overeenstemming en
geschil op.

Van Teylingen: Daar alle kerkelijk belijden ten dele
is en als worsteling om de waarheid Gods te vertolken
ook één-eeuw-meningen kan bevatten, moet men ter-
wille van de eenheid der kerk bereid zijn een kerkelijke
belijdenis te onderschrijven en de binding daaraan te
aanvaarden, ook als men van mening is, dat er dingen in
staan, die uitgaan boven hetgeen geschreven is.

Indien Dr Bos De Van Teylingen's meening correct
weergeeft, en dit neem ik dadelijk aan, dan komt
De v. T.'s raad dus hierop neer: zet 1 Cor. 4:6 op
zij. Niet voor niets heb ik dezen tekst gekozen voor
de eerste preek na de dusgenaamde afzetting. 't Was
in Bergschenhoek, de buiten verband gezette kerk.
„Enschedesche Kerkbode“ vervolgt:

En dan vraagt Dr Bos: „Hoe is deze relativering van
het kerkelijk belijden en de ondertekening daarvan te
rijmen met het ondertekeningformulier, waarmee u ver-
klaart van harte te gevoelen en te geloven, dat alle ar-
tikelen en stukken der leer, in de belijdenis der kerk
vervat in alles, met Gods Woord overeenkomen? Besef
u wel, dat u met uw „sterke overtuiging“ de Gerefor-
meerden in hun strijd vóór het „quia“ en tegen het
„quatenus“ in het aangezicht weerspreekt?

Volgens De van T. bevat de belijdenis der kerk ook
meningen van één eeuw, meningen dus, die we een vol-
gende eeuw weer overhoord werpen, en predikanten, die
de formulieren moeten ondertekenen, verklaren, dat de
belijdenis der kerk in alles overeenstemt met Gods
Woord.

Ra, ra, hoe kan dat nu?

Wat is dat „quia“ en „quatenus“?

Ongeveer 1834 werd er een strijd gevoerd over de
vraag of men de belijdenisschriften moest ondertekenen
omdat (quia) of voor zover (quatenus) zij met Gods
Woord overeenkomstig zijn.

Tot zoover „Enschedesche Kerkbode“.

Het opschrift boven dit kopje is nu meteen ver-
klaard.

Tot mijn verwondering durft inmiddels De v. T. van
wat werkelijk van ons geëischt is (instemmen, en niets
leeren wat niet heelemaal in overeenstemming is met
de formules) zakelijk veranderen, zooals ook Dr Rid-
derbos in den Kamper kerkeraad deed. Hij maakt
er van: niet leven in strijd met. Kuiper sprak eens
van het karakterbedervende der toenmalige kerk-
organisatie. Ik denk daar vaak aan terug. De kerk
zegt iets; ge kunt het punt niet omzeilen; dan
moet ge maar leeren wat ge niet geloofd.
Het is knoeien. De eenige goede weg, was die, welken
ik 13 Dec. 1943 de synode aanwees, doch hij is toen
door haar afgewezen. En nu toch doen, alsof die weg
wel opengelaten is? Waarom jôkt men toch zoo?

K. S.

Blindemannetje spelen?

In „Trouw“ van 11 Febr. 1948 lezen we ten aan-
zien van de Eindhovensche synode der kerken van de
formatie-dr Ridderbos-dr Grosheide c.s.:

Volgens een mededeling in „Het Parool“ zou ds Probo-
winoto, de afgevaardigde der Javaanse Kerken ter Sy-
node, te Eindhoven hebben medegedeeld, dat Soekarno
„hoewel een open oog hebbende voor het belang der
zending, slechts Indonesiërs met het christelijk zendings-
werk belast wenst te zien en bezwaar heeft tegen het
uitsenden van Nederlandse zendelingen en missionarissen,
waarbij hij zich echter niet verzet tegen onder-
steuning van haar zendingstaak door de Nederlandse
Kerken“.

Naar aanleiding van dit bericht heeft de Synode be-
sloten een verklaring te publiceren, waarin het Mode-
ren van de Generale Synode der Gereformeerde Ker-
ken te Eindhoven mededeelt, dat ds Probowinoto ter
Synode geen enkele mededeling heeft gedaan als in dit
bericht bedoeld.

Tot zoover „Trouw“.

Maar „De Volkskrant“ van 7 Februari 1948 be-
vattende volgende mededeeling (die we onverkort op-
nemen):